

Krzysztof Mączkowski, Piotr Tryjanowski, Piotr Potworowski

PTAKI PÓL IRYGACYJNYCH POD WOLSZTYNEM

Birds of the sewage — farms near Wolsztyn

Wstęp. Pola irygacyjne charakteryzują się silnie zmienioną szatą roślinną i fauną bezkręgowców (Czerwiński i inni 1986), co powoduje powstawanie specyficznych warunków życia ptaków. Z tego względu tereny tego typu budzą coraz większe zainteresowanie ornitologów, a liczba wykonywanych na nich badań stale wzrasta (Fuller, Gule 1978, 1980, Kot i inni 1986, Lontkowski i inni 1988).

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie składu gatunkowego i liczebności ptaków, ze szczególnym uwzględnieniem okresu lęgowego i przelotu jesiennego, jako szczególnie ważnych dla ptaków żyjących w tym środowisku (Fuller i Glue 1978).

Teren badań, metody i materiał. Badany teren znajduje się przy południowej granicy miasta Wolsztyna (52°07'N, 16°06'E). Zajmuje powierzchnię 39 ha. Ma kształt nieregularnego czworoboku, poprzecinanego szeregiem rowów melioracyjnych doprowadzających wodę do poszczególnych, okresowo zalewanych polderów. Poprzez intensywne nawadnianie poletek naturalna roślinność łąkowa została w dużej części zastąpiona przez gatunki zbiorowisk nitrofilnych. Badana powierzchnia od północy graniczy z zabudową miejską, od południa z borem sosnowym, od wschodu z kompleksem sadów, a od zachodu, poprzez wąski pas zadrzewień, z Jeziorem Berzyńskim.

W pracy użyto danych zebranych w latach 1986—1990. Łącznie wykonano ok. 100 kontroli, z czego większość przypada na okres lęgowy i przelotu jesiennego. Celem dokładnego poznania awifauny lęgowej, w 1988 r. przeprowadzono badania ilościowe posługując się kombinowaną metodą kartograficzną (Tomiałojć 1980). Łącznie wykonano 6 liczeń, każde trwające ok. 1,5 godziny.

Wyniki. Na badanych polach irygacyjnych stwierdzono gniazdowanie 11 gatunków ptaków (Tab. 1). Ponadto w okresie lęgowym wykazano występowanie 16 gatunków niełgowych.

TAB. 1. PTAKI LĘGOWE BADANEGO TERENU (39 ha) w 1988 roku
TAB. 1. BREEDING BIRDS OF THE STUDY AREA (39 ha), in 1988

Gatunek	Liczba par Number of pairs	Zagęszczenie (par/10 ha) Density (pairs/10 ha)	Dominacja (%) Dominance (%)
<i>Vanellus vanellus</i>	7	1,8	24,6
<i>Alauda arvensis</i>	5	1,3	17,5
<i>Tringa totanus</i>	3	0,8	10,5
<i>Anthus pratensis</i>	3	0,8	10,5
<i>Motacilla flava</i>	3	0,8	10,5
<i>Anas platyrhynchos</i>	2	0,5	7,0
<i>Phasianus colchicus</i>	1—2	0,4	5,3
<i>Saxicola rubetra</i>	1	0,3	3,5
<i>Fringilla coelebs</i>	1	0,3	3,5
<i>Emberiza citrinella</i>	1	0,3	3,5
<i>Emberiza schoeniclus</i>	1	0,3	3,5
Razem Total	28—29	7,3	100

Były to: bocian biały (*Ciconia ciconia*), kania rdzawa (*Milvus milvus*) myszołów zwyczajny (*Buteo buteo*), błotniak stawowy (*Circus aeruginosus*), żuraw (*Grus grus*), wodnik (*Rallus aquaticus*), derkacz (*Crex crex*), kulik wielki (*Numenius arquata*), rycyk (*Limosa limosa*), śmieszka (*Larus ridibundus*), dymówka (*Hirundo rustica*), oknówka (*Delichon urbica*), gąsiorek (*Lanius*

collurio), szpak (*Sturnus vulgaris*), wróbel (*Passer domesticus*) i mazurek (*Passer montanus*). W porównaniu z badaniami prowadzonymi na podobnych terenach (Fuller i Glue 1980, Kot i inni 1986) zwraca uwagę mała liczba gatunków i niskie zageęszczenie. Prawdopodobnymi czynnikami odpowiedzialnymi za taki stan rzeczy są zbyt mała powierzchnia ogólna, co ogranicza występowanie niektórych siewkowców oraz praktycznie brak zakrzaceń, w których mogłyby gniazdować drobne wróblowce.

Z całego okresu nielegowego najbardziej interesujący jest czas od lipca do września. Charakteryzuje się on dużą liczbą siewkowców, spotykanych nieraz w znacznych ilościach (Tab. 2),

TAB. 2. MAKSYMALNE ILOŚCI PTAKÓW SIEWKOWATYCH (CHARADRII) STWIERDZONE PODCZAS JEDNEJ KONTROLI (dane dla lat 1986—1990, łącznie ok. 35 kontroli).

TAB. 2. MAXIMUM NUMBER OF WADERS (CHARADRII) NOTED DURING ONE CONTROL (data for 1986—90, together about 35 controls).

Gatunek Species	Liczba ptaków Number of birds	Data kontroli Date of control
<i>Vanellus vanellus</i>	100	21. 09. 89
<i>Tringa glareola</i>	90	15. 08. 87
<i>Gallinago gallinago</i>	65	15. 08. 87
<i>Philomachus pugnax</i>	21	15. 08. 87
<i>Tringa nebularia</i>	20	15. 08. 87
<i>Tringa ecythropus</i>	12	15. 08. 87
<i>Tringa totanus</i>	11	15. 08. 87
<i>Tringa ochropus</i>	11	15. 08. 87
<i>Actitis hypoleucos</i>	6	05. 08. 86
<i>Charadrius dubius</i>	6	05. 08. 86
<i>Limosa limosa</i>	3	24. 08. 86
<i>Numenius arquata</i>	2	26. 07. 86
<i>Calidris ferruginea</i>	2	15. 08. 87
<i>Gallinago media</i>	1	24. 08. 86
<i>Charadrius hiaticula</i>	1	13. 08. 88
<i>Calidris temminckii</i>	1	16. 07. 88

pojawami licznych stad bocianów białych (max. 41 os.), śmieszek (80), grzywaczy (*Columba palumbus*) (56), turkawek (*Streptopelia turtur*) (22), szpaków (300). Stwierdzono również 4 gatunki ptaków drapieżnych i 14 gatunków wróblowców. Przez cały sierpień 1987 na badanym terenie przebywało ok. 30 pierzających się cyraneczek (*Anas crecca*). Podobny skład gatunkowy odnotowano w okresie wiosennym, z tym, że liczebności ptaków były zazwyczaj dużo mniejsze.

Zimą stwierdzono 17 gatunków, w tym kilkakrotnie odnotowano pojawy gatunków rzadkich, bądź sporadycznie zimujących. Były to: łabędź krzykliwy (*Cygnus cygnus*) — 13.12.86 — 7 os., górniczek (*Eremophila alpestris*) — 24.01.87 — os., czeczotka (*Acanthis flammea*) — 30.01.87 — 3 os., śnieguła (*Plectrophenax nivalis*) — 24.01.87 — 1 os., pliszka siwa (*Motacilla alba*) — 24.01.88 — 2 os, oraz po kilka obserwacji gęgawy (*Anser anser*) i myszołowa włochatego (*Buteo lagopus*).

Wyniki uzyskane poza okresem lęgowym zasadniczo nie różnią się od danych przedstawionych przez innych autorów (Crebbin 1983, Dittberner i Dittberner 1979, Fuller, Glue 1978, 1980, Kot i inni 1986, Lontkowski i inni 1988). Godny odnotowania jest fakt występowania dużej liczby gatunków na tak małej powierzchni, co świadczy o „przyciągającej” roli tego typu obiektów dla ptaków.

LITERATURA

- CZERWIŃSKI Z., KOZŁOWSKA J., PINOWSKI J., TRACZYK T., 1986. *Influence of spot disposals of liquid manure on environment*. Pol. ecd. Stud. 12: 243—252.
- CREBBIN J. C., 1983. *Diurnal variation in the numbers of bird feeding at a sewage works in summer*. Bird Study 30: 215—221.
- DITTBERNER H., DITTBERNER W., 1979. *Erfahrungen und Ergebnisse der Limikolenberingung auf Berliner Rieselfeldern*. Falke 26: 194—203.
- FULLER R. J., GLUDE D. E., 1978. *Seasonal activity of birds at a Buckinghamshire sewage works*. Br. Birds 71: 235—244.
- FULLER R.J., GLUE D.E., 1980. *Sewage works as bird habitats in Britain*. Bir. Conserv. 17: 165—181.

- KOT H., PINOWSKI J., ZYSKA P., 1986. *Birds occurring in the area of a point discharge of liquid manure*. Pol. ecol. Stud. 12: 237—241.
- LONTKOWSKI J., OKULEWICZ J., DRAZNY T., 1988. *Ptaki (Non-Passeriformes) pól irygacyjnych i terenów sąsiednich w północno-zachodniej części Wrocławia*. Ptaki Śląska 6: 43—96.
- TOMIAŁOJC L., 1980. *Kombinowana odmiana metody kartograficznej do liczenia ptaków lęgowych*. Not. orn. 21: 33—54.

SUMMARY

On 39 ha sewage-farms near Wolsztyn (52°07'N, 16°06'E) the species composition and abundance of birds through out the year were studied. In 1986—1990 about 100 controls were undertaken.

On the studied area 11 species of birds were breeding (Tab. 1), and 16 following visited it during the breeding season. During the autumn migration 39 species were noted, including 16 species of waders (Charadrii) (Tab. 2). Remaining periods of the year were characterised by a scantier avifauna, what confirms data obtained by other authors in similar terrain.

Adresy autorów:

KRZYSZTOF MACZKOWSKI

ul. Sienkiewicza 2a, 64-200 Wolsztyn

PIOTR POTWOROWSKI

ul. Swierczewskiego 17/13, 64-200 Wolsztyn

PIOTR TRYJANOWSKI

Powodowo 23/23, 64-200 Wolsztyn

